

Weeshuis. Na de oorlog gaat de moeder van Trude naar haar op zoek. Wat is er met haar dochter gebeurd? Ankie Meijer vertelt over het leven van dit jonge meisje.

In de avond begint er om 19.45 een herdenking bij het monument bij het Joodse Weeshuis in de Pletterijstraat.

15 HAAGSCHE BIER KLUIS
Plein 20, 2511 CS – 13.00

Wat nu een bekend Haags restaurant is aan het Plein, was ooit de trots van de joodse bankiersfamilie Edersheim. Eliëzer Edersheim liet het pand in het begin van de vorige eeuw bouwen als woning én bankgebouw. Samen met zijn echtgenote Sara Polack en hun vier kinderen betrok hij de woonverdiepingen. Decennia lang heerste er voorspoed en welvaart in huize Edersheim. Tot het noodlot toesloeg in de jaren veertig. Over het wel en wee van de familie én over de architect Willem van Liefland die het monumentale pand ontwierp vertelt Haagse Historie redacteur Piet Bogaards in de voormalige privé-synagoge van de Haagsche Kluis, achterin de tuin.

16 CENTRALE BIBLIOTHEEK
Spui 68, 2511 BT – 15.00

Samuel Schuijjer (1873) groeide op aan de Heerengracht 18 in Den Haag in een zeer muzikaal gezin. Hij bezocht het Koninklijk Conservatorium en werd dirigent, componist, violist en muziekleraar. In 1925 startte hij een eigen muziekschool: Sam Schuijers Muziekschool, eerst gevestigd aan het Oranjeplein, later aan de Laan van Meerdervoort 270. Met zijn zoon cellist Louis, violist Eddy Waisvisz en altist Sal Wertheim vormde hij het Residentie Strijkkwartet. In de oorlog verstormt zijn muziek: Sam Schuijjer wordt vermoord in Auschwitz.

Philomeen Lelieveldt en Astrid Dekkers vertellen over zijn leven en werk. **Justyna Briefjes en Miriam Kirby (leden van The Hague String Trio) zullen deze herdenkingsbijeenkomst op muzikale wijze inhoud geven. Aanmelden gewenst via www.bibliotheekdenhaag.nl/agenda**

17 POSTZEGELHANDEL MANUSKOWSKI
Wagenstraat 105, 2512 AS – 16.00

Al snel na de bezetting van Den Haag wordt de Joodse buurt (tussen Wagenstraat en Spui) getroffen door agressie, vernielingen en deportaties. Abraham Manuskowski, eigenaar van de (nog altijd bestaande) postzegelwinkel in de Wagenstraat 105, ontkomt aan deportatie door onder te duiken. Henri Hijmans (22), zoon van de grondlegger van de fotowinkel HAFO op nummer 67, probeert naar Engeland te ontsnappen maar wordt in Frankrijk gearresteerd en in Auschwitz omgebracht. Hetzelfde lot treft het gezin van Barend de Groot, die een furnituurenzaak heeft op de hoek Wagenstraat/Gedempte Gracht. Op 4 mei vertelt Jos Teunissen (Museum Engelandvaarders) in de postzegelwinkel 'Manuskowski' over deze families.

18 THEATER DE REGENTES
Weimarstraat 63, 2562 GR – 16.00

Jacob Katan woont met zijn vrouw Sophie Katan-Winkel en hun baby Maurits in de Weimarstraat 230. De wanhoop slaat toe bij het gezin Katan wanneer de deportaties in volle gang zijn. Jacob Katan probeert aan andere identiteitspapieren te komen, papieren zonder een J. Zijn poging mislukt, hij wordt gearresteerd. De persoonsbewijzen blijken gestolen van badgasten uit zwembad De Regentes. Jeroen van Zijderveld van Stichting WO2 Sporen vertelt over de familie Katan. **Aanmelden verplicht via: www.theaterderegentes.nl**

(bij 4 mei: Huizen van Verzet). Je kunt deze gratis lezing combineren met de rondleiding 'Van Water naar Theater' (14:45 en 17:15 uur). Kaarten € 5,00 via www.theaterderegentes.nl.

19 HAAGSE KUNSTKRING
Denneweg 64, 2514 CJ – 19.30

Niets staat zijn glanzende carrière in de weg, maar het lot heeft voor de Duitse joodse jurist Curt David Bloch iets heel anders in petto. Wanneer de nazi's aan de macht komen vlucht hij naar Nederland waar hij de kost gaat verdienen als handelaar in tapijten. Bloch woont enige tijd in de Atjehstraat in Den Haag. Later duikt hij onder in Twente. Om niet helemaal zijn verstand te verliezen begint hij in augustus 1943 met het maken van *Het Onderwater Cabaret*, een satirisch tijdschriftje in zakformaat, dat hij voorziet van kleurige omslagen met fotomontages en tekeningen, de inhoud gevuld met veelal scherpe en schurende gedichten. Tot aan zijn bevrijding begin april 1945 maakt Bloch maar liefst 95 afleveringen met bonte covers en in totaal 470 gedichten. Het toont de kracht van creativiteit in een tijd waarin de mens monddood werd gemaakt. Gerard Groeneveld, schrijver van een recent verschenen boek over Curt Bloch, vertelt. **Programma in samenwerking met de Haagse Kunstkring. Haagse Kunstkring, Albert Vogelzaal, strikte aanvang om 19.50 (inloop vanaf 19.15). Reserveren gewenst: 070-3647585 (tijdens openingstijden galerie wo/do/vrij 12-17; za/zo 13-17 u). Toegang vrij.**

MAANDAG 6 MEI

20 CHAJ
Spaarwaterstraat 200, 2593 RS – 19.30

In mei 1940 kende Den Haag honderden Joodse ondernemers. Marktkooplieden, venters die met hun bakfietsen groente en fruit probeerden

te slijten, kruideniers, tientallen slagerijen, fotografen en antiquairs en ook grote ondernemers, zoals handelaren in onroerend goed, warenhuisexploitanten, bioscoopeigenaren of staalmagnaten. Het waren soms nazaten van mensen die al meer dan 300 jaar in Den Haag woonden, maar ook vele nieuwkomers die in Den Haag een nieuwe woonplek hadden gevonden. Bij het NIOD in Amsterdam liggen meer dan duizend dossiers van deze voor het grootste deel in de Tweede Wereldoorlog geliquideerde ondernemingen. Corien Claudemans vertelt over haar onderzoek.

Aanmelding verplicht: info@chajdenhaag.nl

Nationaal
Holocaust
museum

Manuskowski
postzegelhandel
sinds 1925

Open Joodse Huizen | Huizen van Verzet is een project van het Nationaal Holocaustmuseum, naar een idee van Denise Citroen. Open Joodse Huizen | Huizen van Verzet is mogelijk dankzij de inzet van talloze vrijwilligers en de steun van donateurs en fondsen.

Het programma in Den Haag wordt samengesteld en georganiseerd door een groep vrijwilligers.

MEER WETEN?
Contact: astriddekkers@hotmail.com

Den Haag doet dit jaar voor de tiende keer mee aan het programma: OPEN JOODSE HUIZEN / HUIZEN VAN VERZET een landelijk programma van 'sprekende herdenkingen'.

Zie voor meer informatie ook de landelijke website:
www.openjoodsehuizen.nl

OP 2, 3, 4 EN 6 MEI
vertellen een tijdgetuige, nabestaanden, bewoners van huizen en historici over het Joodse leven voor, tijdens en na de oorlog. Ook is er aandacht voor verzetsverhalen.
Alle bijeenkomsten duren maximaal een uur. Aanmelden is niet nodig, tenzij dit bij het adres staat. Kom op tijd want vooral bij de kleinere locaties in woningen is er maar beperkt plaats. Het gaat om herdenkingen, de toegang is gratis.

open
joodse
huizen

huizen
van
verzet

PROGRAMMA

DONDERDAG 2 MEI

1 LJG DEN HAAG, SYNAGOGUE Prinsessegracht 29, 2514 AP – 13.30

Louis de Leeuwe vertelt over zijn vader Jacques de Leeuwe, die als kind moest onderduiken. Na de oorlog wordt Jacques beeldend kunstenaar. Hij was ook de maker van de maquette van de oude Joodse Buurt, die te zien is in het Atrium van het Stadhuis.

Aanmelding verplicht: OJH2024@yahoo.com

2 LJG DEN HAAG, SYNAGOGUE Prinsessegracht 29, 2514 AP – 14.30

Robert Kiek vertelt over zijn vader Maurits Kiek die spioneerde voor de Britten en hulp bood aan neergeschoten piloten.

Aanmelding verplicht: OJH2024@yahoo.com

VRIJDAG 3 MEI

3 BIBLIOTHEEK LOOSDUINEN Loosduinse Hoofdstraat 555 2552 AE – 10.30

Jacob Katan woont met zijn vrouw Sophie Katan-Winkel en hun baby Maurits in de Weimarstraat 230. De wanhoop slaat toe bij het gezin Katan wanneer de deportaties in volle gang zijn. Jacob Katan probeert aan andere identiteitspapieren te komen, papieren zonder een J. Zijn poging mislukt, hij wordt gearresteerd. De persoonsbewijzen blijken gestolen van badgasten uit zwembad De Regentes. Jeroen van Zijderveld van Stichting wo2 Sporen vertelt over de familie Katan.

4 CENTRALE BIBLIOTHEEK Spui 68, 2511 BT – 11.00

De familie Zion, bestaande uit de moeder en twee volwassen kinderen, moest zich op 19 augustus 1942 melden voor Westerbork. Voor "tewerkstelling onder politietoezicht in Duitsland". Zij werden opgehaald door drie agenten van de Haagse gemeentepolitie, maar hadden een radicaal besluit genomen: zij deden een poging tot zelfdoding. Wat vinden we daarvan terug in de archieven en wat zeggen deze stukken over de rol van de diverse betrokken overheidsinstanties? Hoe groot was de wanhoop om tot deze daad te komen? Raymund Schütz, werkzaam bij het Haags Gemeentearchief, vertelt.

Aanmelden gewenst via www.bibliotheekdenhaag.nl/agenda

5 ORANJEHOTEL Van Alkemadeaan 1258, 2597 BP – 12.00

Thoms Haulog Navis woonde aan de Prinsegracht 53 in Den Haag en studeerde aan de Technische Hoogeschool van Delft toen Nederland in de meidagen van 1940 bezet werd. Tom sloot zich aan bij een verzetsgroep. In de vroege zomer van 1942 werd de verzetsgroep verraden door de beruchte Anton van der Waals. Tom werd gearresteerd en naar het Oranjehotel afgevoerd.

Tom Navis was de oudoom van Annemiek Lely. Ze beschreef zijn leven in het boek 'Het koffertje van oom Tom.' Ook maakte ze de podcastserie 'In verzet'.

6 JOODSE BEGRAAFPLAATS Scheveningseweg 21A (op hoek met Burgemeester Patijnlaan), 2517 KS – 13.00 en 14.30

In het niemandsland tussen Den Haag en Scheveningen ligt sinds 1694 de Joodse Begraafplaats voor Asjkenazische en Sefardische Joden. Gidsen van het Gilde Den Haag vertellen tijdens een rondleiding over de begraafplaats over het Joodse leven van voor de oorlog, maar ook van het tragische lot van degenen die niet op de Joodse Begraafplaats hun laatste rustplek vonden.

Huisregels: uit respect voor de mensen die begraven liggen, wordt mannen en jongens verzocht een hoofdedksel te dragen. Huisdieren zijn niet toegestaan.

Max. aantal bezoekers per rondleiding: 10.

**Aanmelden is noodzakelijk:
www.gildedenhaag.nl**

7 ORANJEHOTEL Van Alkemadeaan 1258, 2597 BP – 13.30

Een foto uit 1939 toont een een trotse moeder en kind. Het zijn Elisabeth Heller-Diamant en haar dochtertje Betty Friemcy. Wanneer de oorlog uitbreekt en de Jodenvervolgung groeit

wordt Betty ondergebracht in de Haagse Archipelbuurt. Ronald Klomp van de Stichting wo2 Sporen vertelt wat hij heeft gevonden over haar leven. De stichting heeft een grote database met het doel om alle Haagse slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog in kaart te brengen. Ook voor andere personen waarnaar hij naspeuringen deed is er aandacht zoals Jacob van Gelderen.

8 ORANJEHOTEL Van Alkemadeaan 1258, 2597 BP – 15.00

'Het wonder is gebeurd. Ik ben gered en beleefsedert 1 mei een sprookje uit 1001 nacht. (...) Degenen die dit alles hebben overleefd zijn maar uitzonderingen.' De aangrijpende brief van 12 kantjes is een eerste levensteken van Marie Hertzdahl-Bloemgarten na haar bevrijding uit de concentratiekampen. Marie verbleef in Auschwitz in blok 10 waar experimenten op vrouwen werden uitgevoerd. In 2011 zette haar kleindochter Marja Pinckaers haar herinneringen aan Marie op papier in het boek 'De cirkel'. De dochter van Marja, Esther Geradts woont en werkt in Den Haag. Astrid Dekkers interviewt moeder Marja en dochter Esther over hun familiegeschiedenis en hun persoonlijke omgang daarmee.

ZATERDAG 4 MEI

9 HAAGS HISTORISCH MUSEUM Korte Vijverberg 7, 2513 AB – 10.30

Na een slaande ruzie tussen een NSB-leerling en een joodse leerling, kreeg het Gymnasium Haganum in 1940 bezoek van de politie. In 1943 liet het Maerlant Lyceum het 13-jarige jongetje Alfons Katan toe na diens miraculeuze ontsnapping uit Westerbork. In 1944 werd Els Judell op het Dalton teruggezet van klas 3 naar klas 2. Haar vader was Joods, haar moeder

niet. Thuis waren de problemen enorm, maar leraren schreven haar onvoldoendes toe aan een 'manco aan vlijt en toewijding'. Historicus en docent Stefan Kras vertelt over de gevolgen van de Duitse bezetting voor joodse leerlingen en leraren op Haagse scholen.

In samenwerking met Geschiedkundige Vereniging Die Haghe. Aanmelding is gewenst: www.haagsegeschiedenis.nl/activiteiten

10 REINKENSTRAAT 45 Antiquariaat Colette, 2517 CP – 11.00 en 13.00

Op Reinkenstraat 19 woonde in de oorlogsjaren Mies Walbeehm. Haar appartementje op de Reinkenstraat 19 fungeerde als een doorgangshuis voor het verzet. In twee jaar tijd heeft Mies wel tussen de 75 tot 100 onderduikers tijdelijk aan een adres geholpen. In de nacht van 22 op 23 maart 1943 sloeg de Sicherheitsdienst echter toe en werden de aanwezige onderduikers afgevoerd. Marloes Vernooijs vertelt in antiquariaat Colette & Co op nr. 45, op korte afstand van het onderduikhuis.

11 CITROENSTRAAT 57 2564 PK – 11.00 en 13.00

Hanneke Gelderblom-Lankhout (1936) vertelt in het huis waar ze als kind opgroeide over wat er gebeurde toen Nederland bezet werd. Als onderduikkind ging ze van het ene naar het andere gezin en telkens kreeg ze een andere naam. Gescheiden van haar vader, moeder en broertje. De bevrijding maakte ze mee in Brabant. Zou ze haar familie weer terugzien? Ru Paré was de vrouw die Hanneke hielp met onderduiken. Deze vrouw heeft maar liefst 52 Joodse kinderen geholpen om onder te duiken. Hanneke zet zich in voor de nagedachtenis van deze vrouw.

12 BUURTCENTRUM 'BESTEMMING HET OUDE CENTRUM' Paviljoensgracht 56, 2512 BR – 11.00

Al snel na de bezetting van Den Haag wordt de Joodse buurt (tussen Wagenstraat en Spui) getroffen door agressie, vernielingen en deportaties. Jos Teunissen van het Engelandvaardersmuseum vertelt over de gebeurtenissen in deze buurt in 1940-1945.

13 CAREL REINIERSKADE 167 2593 HP – 13.30 en 15.00

Toen Bert Kreemers zijn woning aan de Carel Reinierskade in het Bezuidenhout kocht stuitte hij op de geschiedenis van het Joodse gezin Hamme dat eens zijn huis bewoonde. David Hamme, zijn vrouw Branco en hun twee zoontjes Joël (Jopie) en Salomon (Sally). David Hamme was naast zijn werk als vertegenwoordiger secretaris van het kerkbestuur en initiatiefnemer voor de bouw van de synagoge in De Carpentierstraat. Tot 23 april 1943 kon het gezin in hun woning blijven. Toen sloeg het noodlot toe. Bert Kreemers tekende het verhaal van dit gezin op in een boek. Hij vertelt in zijn huis over deze vroegere bewoners.

14 WOONZORGCENTRUM RIVIERENBUURT – Christoffel Plantijnstraat 3, 2515 TZ – 14.00

In 1850 werd het eerste Joodse Weeshuis in Den Haag geopend. Het weeshuis kreeg in 1932 een nieuw pand aan de Pletterijstraat. Naast Joodse weeskinderen ving het weeshuis daar vanaf 1938 ook Duitse en Oostenrijkse vluchtelingenkinderen op. Trude Pia Grätzer was zo'n vluchtelingenkind dat op tienjarige leeftijd vanuit Wenen in december 1938 in Den Haag kwam wonen in een pleeggezin. In de oorlog verhuist ze naar het Joodse